

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

Рижикова Вадима Степановича на дисертацію

Ковалья Мирослава Стефановича

«Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автор дисертаційного дослідження «Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти» Коваль Мирослав Стефанович розкриває питання якісної підготовки майбутніх працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України) в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти як одну з основних проблем підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту, тому що працівники ДСНС України щодня виконують складні, ризиконебезпечні завдання, демонструючи професійну компетентність і готовність до роботи в екстремальних обставинах.

Як зазначає Коваль М.С., для повноцінного функціонування органів і підрозділів, що відповідають за різні напрями цивільної безпеки людини, особовому складу потрібні мобілізація фізичних і психофізіологічних резервів організму та ґрунтовна, всебічна професійна підготовленість, також про це свідчить досвід Європейської асоціації закладів вищої освіти у галузі цивільного захисту (EFSCA).

Дисертант переконливо доводить актуальність проблеми професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти, яке пов'язане з невпинним ускладненням службово-бойових завдань працівників ДСНС, недостатня розробленість досліджуваної проблеми, необхідність обґрунтування ефективних механізмів

удосконалення підготовки фахівців різних напрямів цивільного захисту, на практиці істотна практична значимість цього питання; осмислення власного особистого досвіду, одержаного у процесі багаторічної викладацької, адміністративної та наукової роботи, а також результати спілкування з фахівцями служб порятунку різних країн (Естонії, Німеччини, Польщі, Франції, Фінляндії та ін.) лягли в основу вибору теми дослідження: «Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти».

Дисертаційна робота «Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти», автора Ковалю Мирослава Стефановича складається з вступу, п'яти розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і 18 додатків. Загальний обсяг дисертації – 567 сторінок, з них 364 – основного тексту.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми та її актуальність, охарактеризовано ступінь розробленості проблеми, викладено мету, предмет, об'єкт дослідження, сформульовано гіпотезу та завдання, представлено методи наукового пошуку, методологічну й експериментальну базу дослідження, виокремлено етапи дослідження, визначено наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів роботи, викладено основні положення, що виносяться на захист і відомості про апробацію.

У першому розділі – **«Методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту»** автор, Коваль М.С., досліджує концептуальні основи підготовки фахівців у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання в контексті сучасної парадигми освіти, розглядає ключові категорії професійної підготовки фахівців цивільного захисту в період інформатизації української освіти, проводить науковий аналіз теоретико-методологічного базису модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту.

У другому розділі – **«Педагогічні засади підготовки працівників ДСНС України у ЗВО із специфічними умовами навчання»** Коваль М.С. розглядає сутність і зміст професійної компетентності фахівців різних напрямів цивільного захисту, досліджує зарубіжний досвід навчання фахівців цивільної безпеки в країнах з розвинутими освітніми системами, проводить критичний аналіз практики підготовки фахівців цього профілю в закладах вищої освіти України із специфічними умовами навчання та окреслює коло завдань, що потребують вирішення.

Автор дисертаційного дослідження, Коваль Мирослав Стефанович, розглядає професійну компетентність фахівців цивільного захисту як інтегровану властивість особистості, що ґрунтується на усвідомлених професійних цінностях, внутрішніх потребах і відображає сукупність знань, умінь, навичок, соціально та професійно важливих особистісних якостей, які забезпечують здатність ефективно виконувати службові функції та вирішувати завдання щодо безпеки життєдіяльності громадян відповідно до суспільної місії професії. На нашу думку, визначення автора досить повне, ємне.

У третьому розділі **«Професійна підготовка майбутніх працівників ДСНС України в інноваційному інформаційно-освітньому середовищі ЗВО»** Мирослав Стефанович розкриває функції та структуру інформаційно-освітнього середовища відомчого закладу вищої освіти ДСНС України, визначає дидактичні принципи функціонування ІОС і принципи підготовки до професійної діяльності фахівців цивільного захисту. Обґрунтовано наукові основи побудови і розроблено модель професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі ЗВО, основою якою є визначені та науково обґрунтовані організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності фахівців цивільного захисту.

У четвертому розділі **«Науково-методичне забезпечення професійної підготовки курсантів і студентів у закладах вищої освіти**

України із специфічними умовами навчання» заслуговує на увагу розроблена автором власна концепція вдосконалення професійної підготовки працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі відомчих ЗВО, також перевірене на практиці науково-методичне забезпечення, яке складається з методики створення ІОС у закладах вищої освіти ДСНС України і навчально-методичного комплексу підготовки фахівців у інформаційно-освітньому середовищі ЗВО ДСНС України.

На наш погляд, педагогічна концепція вдосконалення професійної підготовки працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі відомчих ЗВО має сенс як у науковій так і прикладній площині, Автор дисертаційного дослідження розкриває її як систему сучасних поглядів, ідей, цільових настанов, пріоритетних напрямів освіти з урахуванням реальних умов розвитку Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

У п'ятому розділі **«Експериментальна перевірка ефективності системи підготовки курсантів закладів вищої освіти ДСНС України до управлінської діяльності»** розкрито організацію та методику проведення експериментальної роботи у ЗВО із специфічними умовами навчання; висвітлено критеріально-діагностичний апарат оцінювання сформованості професійної компетентності курсантів і студентів; викладено результати аналізу сучасного рівня професійної компетентності випускників відомчих закладів вищої освіти ДСНС України; презентовано аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи з модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту.

Педагогічний експеримент із перевірки ефективності викладених інновацій, теоретичних положень і висновків підтвердив правильність висунутої гіпотези, про що свідчить позитивна динаміка рівня професійної компетентності майбутніх фахівців цивільного захисту – працівників ДСНС України за всіма критеріями. Найвищі показники одержані за операційно-

технологічним (понад 97,6 % курсантів і студентів оптимального та креативного рівнів) і морально-психологічним критерієм (95,3 % відповідно).

Загальні висновки. Результати аналізу проведеного дослідження дали змогу з'ясувати, що професійна підготовка майбутніх працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти буде більш ефективною за таких умов: упровадження в освітній процес педагогічної моделі професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі ЗВО та авторської структурної моделі ІОС закладу вищої освіти ДСНС України, що відображає взаємодію елементів цього середовища, скерованих на вдосконалення діяльності освітньої системи та оптимізацію її структури.

Автор дисертаційного дослідження переконливо доводить, що для забезпечення ефективності підготовки майбутніх працівників ДСНС України потрібно вдосконалення освітнього процесу у відомчих закладах вищої освіти ДСНС України шляхом ґрунтовної реконструкції змісту, методів і технологій професійної підготовки, наближення їх до реальних професійних дій із ліквідації надзвичайних ситуацій за допомогою інформаційно-освітнього середовища – цілісної сукупності апаратно-програмних засобів, електронних навчально-методичних комплексів та організаційно-педагогічних умов застосування ІКТ, які сприяють налагодженню навчальної інтерактивної взаємодії між курсантами, студентами, викладачами і різноманітними електронними освітніми ресурсами, підвищенню пізнавальної активності та якості підготовки майбутніх фахівців завдяки дидактично доцільному задоволенню їхніх потреб в інформаційних послугах і навчальному контенті, а також оптимізації інформаційного, організаційного та науково-методичного забезпечення освітнього процесу й управління закладом, узгодженню режиму функціонування всіх підрозділів і служб.

Позитивної оцінки заслуговують додатки, які унаочнюють етапи і результати здійсненої М.С.Ковалем експериментальної, а також навчально-методичної роботи.

Загалом, дисертаційна робота написана грамотною, науковою мовою, виконана на високому науковому та методичному рівні, їй притаманна послідовність, системність, наукова новизна та суттєве практичне значення.

Автореферат дисертації ґрунтовно і повно розкриває зміст дисертаційного дослідження, дає повне уявлення про його наукову цінність та практичну значущість.

Високо оцінюючи результати дисертаційного дослідження **Коваля Мирослава Стефановича**, вважаємо за необхідне висловити певні міркування та зауваження, що виникли у процесі рецензування дисертації.

1. У першому параграфі першого розділу, присвяченого концептуальним основам підготовки фахівців у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, детально розкриваються питання застосування інформаційно-освітнього середовища. На наш погляд, потрібно було б більшу увагу приділити, як відповідно зазначено в назві параграфу 1.1, концептуальним основам підготовки фахівців у контексті сучасної парадигми освіти.

2. На стор. 60 крайній абзац, подані українські дослідники, що розглядали психолого-педагогічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту, і на сторінці 61 наведено перелік російських учених, праці яких присвячені покращенню якості професійної освіти фахівців оперативно-рятувальних служб. На нашу думку, текст дещо перенасичений прізвищами науковців, які займалися цією проблематикою, доцільно було б конкретизувати наукові пошуки, на які зроблено посилання, тобто поділити цей перелік на групи за відповідними, більш вузькими напрямками досліджень.

3. На стор. 61 дисертаційного дослідження вказано, що «у роботах дослідників обґрунтовано концептуальні підходи до професійної підготовки військових різного профілю, що використовувались у нашому дослідженні, зважаючи на подібність вирішуваних завдань», але на наш погляд можна було б деталізувати, навівши прізвища науковців, які розглядають цю

проблематику у військовій освіті, та обґрунтувати, вказавши власне бачення автора, чому освіта ЗВО цивільного захисту близька до підготовки військових фахівців.

4. Як зазначено на стор. 71: «Поняття «підготовка фахівців» ми детально розглянули в публікації [296], де наголосили на інтерпретаціях сутності цього поняття, важливості розгляду процесу професійного становлення фахівця як педагогічної проблеми», Вважаємо що більш доцільно було б подати основні моменти, викладені в науковій статті, у тексті дисертації з метою спростити ознайомлення дослідників із міркуваннями автора.

5. На сторінці 78, розкриваючи ключові категорії професійної підготовки фахівців цивільного захисту, докторант зазначає, що поняття «професійна компетентність фахівців цивільного захисту» детальніше розглядатиметься в параграфі 2.1; аналогічно на сторінці 90 зазначено, що різні аспекти поняття «інформаційно-освітнє середовище ЗВО із специфічними умовами навчання» розкрито в параграфах 3.1 і 3.2. Як на наш погляд, не було потреби зазначати, в яких параграфах розглядатимуться ці поняття.

6. На нашу думку, слід було розмістити параграф 3.4. «Організаційно педагогічні умови формування професійної компетентності в інформаційно-освітньому середовищі ЗВО» перед параграфом 3.3. «Модель професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі ЗВО», тому що організаційно-педагогічні умови подано в моделі, а їх обґрунтування в тексті роботи йде вже після графічного зображення моделі (сторінка 244, рисунок 3.6).

Викладені міркування викликані інтересом до дисертаційного дослідження та актуальністю питань, які розглядаються автором, мають рекомендаційний характер та ніяк не знижують наукової цінності рецензованої роботи, яка вирізняється оригінальністю, глибиною теоретичного аналізу та новизною методичних пропозицій.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційне дослідження Ковалю Мирослава Стефановича «Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти» є самостійним, завершеним фундаментальним дослідженням актуальної педагогічної проблеми. Розроблені дисертантом теоретичні положення та одержані у процесі педагогічного експерименту позитивні результати є вагомим внеском у розвиток теорії і методики професійної освіти. За якістю дослідження, рівнем наукової новизни одержаних результатів та їх практичною цінністю відповідає вимогам пп. 9, 10, 12–14 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.03.2013 №567, зі змінами та доповненнями (Постановка Кабінету Міністрів України №656 від 19.08.2015 року щодо докторських дисертацій, Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій № 40 від 12.01.2017 року»), а її автор Коваль Мирослав Стефанович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

головний науковий співробітник

науково-дослідного управління

військового гуманітарних досліджень

науково-дослідного центру

Військового інституту Київського

національного університету імені Тараса Шевченка

доктор педагогічних наук, професор

В. С. Рижиков

Підпис Рижикова В.С. засвідчую:

Начальник відділу персоналу та стройового

Військового інституту Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

підполковник

В.В. Дубенець